

№ 45 (590)
Снежань 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- 👉 **Знаходка: фотаздымак роднага дома Гальяша Леўчыка – стар. 3**
- 👉 **Летапіс: 90-годдзе Мсціслаўскага педтэхнікума – стар. 4**
- 👉 **Повязі: прэзентацыя кнігі Л. Стружэцкай у Беластоку – стар. 5**
- 👉 **Загадка: крэпасць, ды не Бабруйская – стар. 6**

Беларускі.
Выхаванцы дзіцячага садка ў Беластоку

Фота Анатоля БУТЭВІЧА

✓ 21 лістапада ў мінскай «Арт-сядзібе» адбылася прэзентацыя кнігі беларускамоўных вершаў «Раяль ля мора» іспанкі Анхелы Эспіноса. Студэнтка з іспанскай Малагі, якая ніколі не была ў Беларусі, за два гады вывучыла беларускую мову па падручніках з інтэрнэта. Дзяўчына вольна размаўляе па-беларуску, ладзіла для

шчыны (1918 – 1941 гг.)». Пад час мерапрыемства быў прэзентаваны зборнік дакументаў і матэрыялаў «Рэлігійная жизнь на Миншчыне (1918 – 1941 гг.) і памятнае выданне «Вспомним их поименно...» пра людзей, якія аказвалі медыцынскую дапа-

стаўка прымеркаваная да 80-годдзя творцы.

✓ 26 лістапада ў мінскай Галерэі сучаснага мастацтва «Ў» адбылася вечарына, прымеркаваная да 85-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча. Пад час імпрэзы быў прэзентаваны чарговы, 78-ы, нумар часопіса «Дзеяслоў», дзе апублікаваныя раней невядомыя дзённікі пісьменніка.

✓ 26 лістапада ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі ў межах працы Школы маладога пісьменніка пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў прайшоў адкрыты майстар-клас шведскай дзіцячай пісьменніцы і ілюстратаркі Сары Лундберг для аўтараў дзіцячых кніжак і ілюстратараў.

✓ 27 лістапада Літаратурны музей Петруся Броўкі і беларускі жаночы партал «Velvet» чакалі школьнікаў старэйшых класаў і іх настаўнікаў, а таксама ўсіх зацікаўленых на сустрэчы «Доўгачаканне Купалы» другога сезона праекта «Чытаем сваё».

✓ 27 лістапада ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў Палацы Рэспублікі адкрылася выстаўка мастацкіх працаў «Грані творчства» ў

межах Рэспубліканскага фестывалю творчасці замежных студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі «F.-Art.by».

Цяпер у беларускіх ВНУ навучаюцца больш за 14 тысяч студэнтаў з 95 краінаў свету. На выстаўцы прадстаўленыя творы жывапісу і графікі, фатаграфіі і дробная пластыка студэнтаў беларускіх навучальных устаноў з Расіі, Кітая, Туркменістана, Украіны, Казахстана, Арменіі, Польшчы і іншых краінаў.

У той жа дзень у галерэі адкрылася выстаўка маладых кітайскіх і беларускіх мастакоў «Праз культуру да супра-

цоўніцтва» ў межах Беларуска-кітайскага моладзевага інавацыйнага форуму «Новыя даляглядны – 2015». На выстаўцы прадстаўленыя працы беларускіх і кітайскіх студэнтаў, магістрантаў і аспірантаў шэрагу ВНУ Беларусі.

✓ 27 лістапада ў «Гасцёўні Уладзіслава Галубка» (адзел філіяла Нацыянальнага гістарычнага музея «Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры») адкрылася выстаўка «Славакія. З любоўю». На ёй прадстаўленыя фатаграфіі славацкіх краявідаў, распісаная ўручную кераміка, славацкі крышталі і ўнікальныя музычныя інструменты.

А. Эспіноса

іспанскіх студэнтаў курсы «Мова нанова» ва ўніверсітэце Гранады, вядзе беларускамоўны блог «Іншаземка, якая піша па-беларуску».

✓ 25 лістапада Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа НАН Беларусі разам з Дзяржаўным архівам Мінскай вобласці зладзіла імпрэзу «Дакументальная спадчына Мін-

могу партызанам Міншчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

✓ 25 лістапада ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка «Час і асоба» заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, кавалера ордэна Францыска Скарыны, кіраўніка студыі ваенных мастакоў Мікалая Апіёка. Вы-

На тым тыдні...

Сябры! Нагадваем, што ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на 2016 г. Заставайцеся з намі! Далучайце сяброў і калегаў!

індывідуальны - 63320, ведамасны - 633202

У Мядзелі весяліліся з «Булёнам»

18 лістапада ў Мядзельскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Максіма Танка было мнагалюдна і весела. Тут праходзіла прэзентацыя новай гумарыстычнай кнігі пісьменніка і краязнаўцы ў Паставаў Ігара Пракаповіча «Булён: вершыкі і гісторыі для вясёлых людзей».

На сустрэчу з творцам сабраліся бібліятэкары раёна, аматары літаратуры, сябры аўтара. Спачатку перад прысутнымі выступіла супрацоўніца Пастаўскай дзіцячай бібліятэкі, актыўны сябар мясцовай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны Людміла Сяменас. Яна прадставіла аўтара, распавяла пра яго творчую біяграфію, акцэнтуючы ўвагу на кнігах І. Пракаповіча (а іх выйшла ўжо каля 40) і яго грамадскай дзейнасці на пасадзе старшыні Пастаўскага ТБМ.

Затым аўтар прадставіў глядачам камп'ютарную прэзентацыю па асноўных раздзелах кнігі: «Лепш, чым у Бакляях», «Не ўсё ладна ў Парыжы», «Дзіва Балдукова», «Хірургічная адысея дзядзькі Антона», «Дзе сэнс? Дзе логіка?», «Рыбалка ў Юшкавічах», «Апошняя лыжка». Пад час выступлення І. Пракаповіч расказваў пра тое, як збіраў матэрыял для гэтага выдання, часткова перакладаў і цытаваў некаторыя творы, чытаў гумарыстычныя вершы. Некаторыя народныя гісторыі былі разыграныя ў форме інтэрмедыяў, «акцэрамі» ў якіх выступілі сам аўтар,

Л. Сяменас і мясцовы паэт, лаўрэат мінулага года прэміі «Залаты Купідон» Аляксандр Быкаў.

Вялікі зарад пазітыўнай энергіі атрымалі ўдзельнікі сустрэчы ад выступлення цікавых вясковых творцаў Уладзіміра Каўруса і Аляксея Капцюга, з якімі І. Пракаповіч пазнаёміўся летам у час вандровак з сябрамі ТБМ па Мядзельшчыне. Абодва яны пенсіянеры, жывуць у невялікіх вёсках, але актыўна займаюцца творчасцю, пішуць

вершы, апавяданні, песні. У. Каўрус яшчэ і выдатны спявак – многа гадоў ён быў салістам тэатра оперы і балета ў Мінску.

Увогуле, сустрэча прайшла на высокім душэўным уздыме, шчыра і аптымістычна. Многія бібліятэкары выказалі жаданне правесці падобныя прэзентацыі ў сваіх аграгарадках і вёсках. Так што працяг будзе.

Юлія ПРАКАПОВІЧ

Не пакінуць «Бабуліну хатку»

Пяць гадоў таму ў вёсцы Старая Рудня Жлобінскага раёна адкрыўся музей сялянскага побыту XIX – XX стагоддзяў «Бабуліна хатка». Яго асабліва сцю з'яўляецца тое, што сюды звозяцца прылады працы, прадметы хатняга побыту, ткацкія вырабы і іншыя рэчы, што застаюцца ў пакінутых хатах.

Ініцыятыву стварыць такі музей праявіла Наталля Шышова – дырэктар мясцовага Дома культуры, у сценах якога і размясціліся экспанаты. Краязнаўцу падтрымаў старшыня Стараруднянскага сельскага выканкама Мікалай Святлоў. Ён разам з Наталляй ездзіць па навакольных вёсках і абследае дамы, якія запланавана знесці, бо яны знаходзяцца ў аварыйным стане і не маюць гаспадароў, ці тыя адмовіліся ад такой маёмасці.

Сёння дзякуючы намаганням гэтых энтузіястаў сабрана звыш сотні розных экспанатаў. Самы старажытны з іх – калыска, вырабленая з бяросты. Ёй больш за 200 гадоў! Музей працягвае паўняцца.

Мікалай ШУКАНАЎ
Фота Аляксея ПАЎЛЮКОВА і Віктара ЗАРУБЫ

На здымках: гаспадыня музея
Наталля Шышова; экспанаты,
у тым ліку і старажытная калыска

Светлай памяці Аляксандра Кропатава

25 лістапада 2015 г. не стала Аляксандра Кропатава, таленавітага архітэктара, рэстаўратора, арганізатара рэстаўрацыйнай справы ў незалежнай Беларусі, аўтара і навуковага кіраўніка праектаў рэстаўрацыі шматлікіх гісторыка-культурных аб'ектаў.

Узгадаем асноўныя штрыхі жыцця А. Кропатава. Нарадзіўся ён 20 сакавіка 1955 г. у Мінску ў сям'і інжынерна-тэхнічных работнікаў. Бліскава вучыўся ў школе, выявіў здольнасці ў шматлікіх дысцыплінах (у дакладных і гуманітарных), а потым абраў прафесіяй архітэктару (хутчэй за ўсё, пад уплывам бацькі, Мікалая Аляксандравіча).

Пасля сканчэння Беларускага політэхнічнага інстытута Аляксандр звязаў жыццё з рэстаўрацыяй. Пачаў працу ў Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрнях, перажыў усе рэарганізацыі прадпрыемства, а пасля перапынку ў прафесійнай дзейнасці заснаваў з аднадумцамі ТАА «Цэнтр па рэгенерацыі гісторыка-культурных ландшафтаў і тэрыторый» і ўзначаліў гэтае прадпрыемства, якое стала ў свой час лідуючай праектнай арганізацыяй у сферы распрацоўкі рэстаўрацыйнай навукова-праектнай дакументацыі.

Дзе б ні вучыўся, дзе б ні працаваў А. Кропатаў, ён заўсёды быў цэнтрам прыцягнення яскравых, талентавітых людзей, бо сам вызначаўся ясным аналітычным розумам, глыбокімі ведамі, бездакорнымі выхаваннем і манерамі. Нездарма з ім да канца яго дзён не гублялі сувязі аднакурснікі, аднакурснікі ды калегі.

Калі чалавек адыходзіць у лепшы свет, заўсёды паўстае пытанне: а што ім пакінута, які след застаўся на зямлі? Аляксандр пакінуў столькі, што не кожны можа нават марыць пра такое. Адроджаныя цэрквы Святога Георгія і Святога Мікалая ў Бабруйску, Магілёўская ратуша, палац у Красным Беразе, кляштар бернардынцаў і гасцініца «Гарні» ў Мінску – вось далёка не поўны пералік аб'ектаў рэстаўрацыі, што сталі пажыццёвымі помнікамі свайму аўтару і навуковаму кіраўніку Аляксандру Кропатаву.

Адышоў чалавек, архітэктар, творца. Але памяць аб ім, аб яго справах застаецца.

Антон АСТАПОВІЧ,
старшыня Беларускага добраахвотнага таварыства
аховы помнікаў гісторыі і культуры

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці архітэктара і рэстаўратора КРОПАТАВА Аляксандра Мікалаевіча. Выказваем спачуванні родным, блізкім, сябрам і калегам памерлага.

Царкоўнае краязнаўства

Пад купалам святыні

Культура беларусаў цесна звязаная з хрысціянскай. Таму па ўсёй краіне рассыпаныя беларускія святыні – хрысціянскія храмы. Шмат іх і на Мастоўшчыне. Сярод іх – гісторыка-культурныя каштоўнасці – 4 помнікі архітэктуры: Свята-Пакроўская царква в. Бялавічы (1882 г.), Свята-Мікалаеўская царква агр. Дубна (1844 г.), комплекс касцёла Святой Ганны агр. Лунна (1782, 1895 гг.), Свята-Траецкі касцёл в. Плябанаўцы (1740 г.). Акрамя таго, гэтыя помнікі адлюстроўваюць рэгіянальную асаблівасць і самабытнасць культуры Панямоння.

Адна з святыняў – Храм Свяціцеля Мікалая Цудатворцы ў Дубне, і сёлета мы адзначаем 165-годдзе з дня яго асвячэння. Святаканне гэтай падзеі адбылося 14 лістапада ў храме.

Свята-Мікалаеўская царква пачынае сваю гісторыю ў XIX ст. Існуе легенда пра яе будаўніцтва. Адбылося гэта ў часы, калі тэрыторыя сённяшняй Беларусі ўваходзіла ў склад Расійскай імперыі. Быццам бы цар захацеў узвесці храм у горадзе Дубна, што на тэрыторыі сённяшняй Украіны, але галоўны архітэктар пераблытаў і пабудоваў яго ў беларускім сяле Дубна.

Аднак будаўніцтва храма не было выпадковым. Увесну 1828 г. здарылася на Нёмане вялікая паводка, вада размыла высокі бераг і драўляная царква рухнула ў ваду. Жыхары вёскі перайшлі маліцца ў памяшканне для захоўвання зерня. У 1842 г. было вырашана будаваць каменную царкву. Будаўніцтва было завершана ў 1844 г. І паводле эскізаў італьянскага архітэктара атрымалася царква велічнай і прыгожай. Храм быў рэканструяваны архітэктарам В. Міхаэлісам. У прастольнае свята ў 1850 г. храм быў асвечаны найсвяцейшым Ігнаціем, епіскапам Брэсцкім.

Будынак Свята-Мікалаеўскай царквы вытрыманы ў

стылі позняга класіцызму з рысамі рэтраспектыўнага стылю. Інтэр'ер упрыгожвае фрэскавы роспіс, які выканалі некалькі невядомых майстроў прыкладна ў XIX ст. Асаблівасцю з'яўляецца трох'ярусны драўляны іканастас-паўратонда. Царскія вароты зробленыя яшчэ ў пачатку XIX ст.

На званіцы храма было пяць званоў, адлітых у Маскве. У савецкія часы ўнікальныя званы з выявай Маці Божай былі вывезеныя ў невядомым напрамку. Цяпер званіца цалкам адноўленая. І толькі ў 2008 г. на сродкі клірыка храма Васіля Кораня быў набыты апошні звон.

Адным з першых святароў у Мікалаеўскім храме быў Віктар Малевіч, які праслужыў на пасадзе настояцеля 39 гадоў. Разам з матушкай Марыяй Іванаўнай пахаваны ва ўсходняй частцы цвінтара. У іх было сям'ера дзяцей. Дачка Наталля выйшла замуж за святара, які пасля смерці айца Віктара стаў новым настояцелем Мікалаеўскага храма.

З пачатку 1990-х гг. тут служылі іерэй Уладзімір (Дарош), іерэй Міхаіл (Шматкоў). З 2003 г. і па сённяшні дзень на-

стаяцелем з'яўляецца протаіерэй Мікалай (Гляд).

Нават у ваенныя гады службы не спыняліся. Храм не перабудоўваўся. Толькі пасля апошняй вайны пачаў руйнавацца і прыйшоў у заняпад. У канцы XX ст. ён пачаў адраджацца. Цягам апошніх гадоў

зроблена шмат працы па яго добраўпарадкаванні. Яго зноўку патынкавалі, пафарбавалі, былі адрамантаваныя страхы і вокны, адрэстаўраваныя іканастас, абразы, харугвы. З часам адрэстаўраваная і царкоўная агароджа, замененыя ў ёй брамы цэнтральнага ўвахода з драўляных на металічныя. Прыведзены ў парадак цвінтар храма. Мастаком па манументальна-дэкаратыўным роспісе Віталем Гаравым з Гродна адноўлены фрэскавы роспіс храма.

Свята-Мікалаеўская царква ў Дубне – наша святыня, каштоўнасць, спадчына. І царква, і дзяржава, і кожны вернік, і знаўца мастацтва – усе разам па сваіх сілах і малітвах з нізкім паклонам перад продкамі і з добрасумленным наказам нашчадкам зберажам гэтую каштоўную спадчыну і адсвяткуем яшчэ не адзін юбілей пад купалам святыні.

*Анастасія МІХНО,
старшы навуковы супрацоўнік Мастоўскага дзяржаўнага музея «Лёс і чалавек»*

Знайшоўся здымак хаты

Пра слонімскага паэта-нашаніўца Гальяша Леўчыка (сапр. Ілля Леўковіч; 1880 – 1944.) вядома няма. Але застаюцца яшчэ белыя плямы ў яго біяграфіі. Бацька Міхал Леўковіч пераехаў у Слонім з вёскі Шэйнічы (цяпер Пружанскі раён), пабудоваў драўляную хату каля Жыровіцкай вуліцы (цяпер Чырвонаармейская). З ранейшых публікацыяў нічога не было вядома пра маці паэта, пра тое, ці былі ў яго браты і сёстры.

І вось пашчасціла натрапіць на цікавую знаходку. У адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі з 1984 года захоўваецца архіўная справа пад назвай «Фотаздымак дома ў г. Слоніме, дзе нарадзіўся Леўчык Гальяш». За 31 год яе ніхто з даследчыкаў не праглядаў! А ў ёй – здымак хаты Леўковічаў, каля якой стаіць сумная жанчына з апушчанымі вачыма. Хто ж яна?

На адвароце фота ёсць надпіс, зроблены рукою Гальяша Леўчыка лацінкай па-беларуску: «Радзіма хатка, дзе я радзіўся і сястра Амілья». У польскамоўным варыянце подпісу дадаецца, што

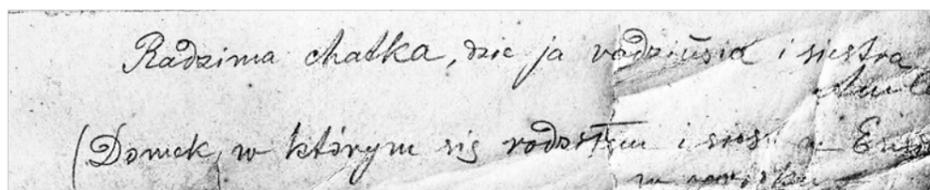
сястра стаіць «у гародчыку». Такім чынам, цяпер вядома, што ў паэта была сястра Эмілія Леўковіч.

Фота было зроблена не пазней за 1920 год, калі Гальяш Леўчык разабраў старэнькую хатку бацькі (той памёр у 1899 годзе) і на яе месцы пабудоваў новую. Гэты невялікі дамок праіснаваў да 1960-х гадоў, калі быў знесены пры пашырэнні аўтарамонтнага завода. Здымак яго захаваўся і ўжо шмат разоў друкаваўся. А вось фота хаты, у якой нарадзіўся і вырас беларускі паэт, друкуецца ўпершыню.

Варта сказаць і колькі словаў пра тое, якім чынам захаваўся здымак. У бібліятэку Акадэміі навук у пачатку 1980-х яго перадаў паэт Сяргей Новік-Пяюн (1906 – 1994), які быў добра знаёмы з Леўковічам. Новік-Пяюн прасіў вярнуць яму арыгінал фота, але з нейкай прычыны ён застаўся ў архіўнай справе.

Сяргей ЁРШ

**На здымку:
сястра паэта Эмілія Леўковіч
каля хаты бацькоў у Слоніме,
пачатак XX ст.
Друкуецца ўпершыню.**

Сёлета ў лістападзе споўнілася 90 гадоў з дня адкрыцця Мсціслаўскага педагагічнага тэхнікума (пасля – вучылішча). Можна, нехта з выпускнікоў знакамітай навучальнай установы адгукнецца на публікацыю і падзеліцца ўспамінамі. Было б добра, каб дзеці або ўнукі настаўнікаў, якія працавалі ў нашым рэгіёне і якіх ужо няма, паведамлілі аб сваіх родных і даслалі ў рэдакцыю фотаздымкі і тэксты. Тады, можа, і напісалася б кніга пра гэтую ўстанову. Гэта трэба зрабіць, бо набліжаецца стагоддзе навучальнай установы, якая адыграла вельмі важную ролю ў гісторыі Беларусі. Прапаную некаторыя вытрымкі з сабранага.

У лістападзе 1925 г. у Мсціславе адбылося ўрачыстае адкрыццё беларускага педтэхнікума. 142 студэнт першага набору прыступілі да вучобы. Аб гэтым ёсць згадка ў кнізе «Памяць. Мсціслаўскі раён».

У беларускай энцыклапедыі падаецца, што Мсціслаўскі педтэхнікум быў заснаваны ў 1926 г. – гэта можа быць памылка, а можа і не. Пацвердзіць нечым, бо пакуль няма адпаведнага дакумента ў Мсціслаўскім гісторыка-археалагічным музеі, і яго там шукаюць.

Навучальныя дысцыпліны выкладалі ў асноўным выпускнікі Белдзяржуніверсітэта. Беларускую мову і літаратуру выкладаў А. Пылін, гісторыю С. Васцэрман, фізіку Г. Анкіновіч, матэматыку Г. Кавалёў і У. Машын, фізкультуру В. Новікаў.

Першым дырэктарам працаваў І. Бялькевіч. Іван Кандратавіч нарадзіўся ў 1883 г. у в. Варонічы Слонімскага павета Гродзенскай губерні. Вучыўся ў Свіслацкай настаўніцкай семінары, скончыў яе ў 1902 г.; скончыў БДУ ў 1925 г. Працаваў настаўнікам, інспектарам Наркамата асветы БССР (1920 – 1925). Дырэктарам Мсціслаўскага педтэхнікума быў з 1925 па 1927 г. Пасля працаваў навуковым супрацоўнікам Інбелкульту, а потым Інстытута мовазнаўства АН БССР. З 1930 г. знаходзіўся ў Расіі ў Украіне (паводле пастановаў калегіі АДПУ ССР ад 10 красавіка 1931 г., па справе «Саюза вызвалення Беларусі», сасланы на 5 гадоў у Іашкар-Алу, працаваў на лесапавале. Пасля вызвалення выехаў у Данецкую вобласць, дзе выкладаў у школах рускую мову і літаратуру. У 1948 – 1958 гг. працаваў у розных навучальных установах г. Жданова, сёння Марыупаль. Да канца жыцця не агрымаў дазволу вярнуцца на Радзіму. Рэабілітаваны 18 верасня 1960 г. – «КГ»). Ён – аўтар мноства навуковых артыкулаў па беларускім мовазнаўстве. Найбольш значнае навуковае дасягненне – «Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны», што з'яўляецца самым поўным зборам беларускай дыялектычнай лексікі. Памёр 18 кастрычніка 1960 г. У 1928 – 1930 гг. у Мсці-

слаўскім педтэхнікуме вучыўся Аркадзь Куляшоў, разам з ім – Юлій Таўбін (рэпрэсаваны ў 1937 г. і расстраляны). У 1929 г. педтэхнікум скончыў Змітрок Астапенка, ураджэнец в. Ка-

леснікі Мсціслаўскага павета. У 1925 г. у Мсціслаў двойчы прыязджаў Якуб Колас: першы раз летам разам з Максімам Гарэцкім, чытаў лекцыі на курсах павышэння кваліфікацыі настаўнікаў пры педтэхнікуме, а другі раз – прабыў у снежны тры дні, сустракаўся са студэнтамі і выкладчыкамі, прысутнічаў на занятках.

Паэт і празаік Масей Сяднёў, які нарадзіўся ў 1915 г. у в. Мокрае Клімавіцкага павета, вучыўся ў Мсціслаўскім педтэхнікуме ў 1930 – 1932 гг., а потым у Мінскім вышэйшым педінстытуце (1933 – 1936 гг.).

У першыя гады Мсціслаўскі педтэхнікум скончылі многія вядо-

Герой Сацыялістычнай Працы (1966). Скончылі педвучылішча і працавалі настаўнікамі, атрымалі з часам званні заслужаных: П. Урублеўскі, А. Сімчанка, А. Салдаткіна, А. Лаўрэнава, Г. Генералава, А. Сімчанка, М. Нікіценка, С. Карпечкін – усе яны настаўнічалі на Мсціслаўшчыне.

У Мсціслаўскі педтэхнікум паступіў з вёскі Старожні і мой бацька Сцяпан Кажамяка (1911 г.нар.), які ў 1925 г. скончыў Маляціцкую сямігодку. Але правучыўся толькі два гады, бо памёр яго бацька Аўхім, і маці, якая засталася адна на даволі вялікай уласнай гаспадарцы, папрасіла сына вярнуцца і дапамагаць. Мары стаць педагогам не здзейсніліся.

Тут варта дадаць, што выхаванцы педвучылішча насілі аднолькавую форму, строгую, але бездакорную. Чорныя спадніцы, белыя сукенкі і гальштукі ўпрыгожвалі дзяўчатаў.

Многія выпускнікі знакамітай Мсціслаўскай навучальнай установы працавалі і ў школах Заходняй Беларусі. Іх прымушалі сюды ехаць, і яны ехалі. Шмат хто трапіў у Маладзечанскую вобласць, у Ільянскае раён у 1939 – 1940-х гг. і адразу пасля вайны ў 1944 г. Яны («восточники» – так іх называлі тады ў Заходняй Беларусі) самааддана працавалі, пераносячы цяжкія і непрыемныя, бо не ўсё было добра, далёка не ўсе мясцовыя жыхары ставіліся да іх лаяльна і нават абзывалі. Часам настаўнікі былі мішэнню для мясцовых бандытаў.

Сёння мы ведаем, што група выпускнікоў 1948 г. была накіраваная на працу ў школы Ільянскага раёна. Так, у Раёўскай школе, а потым у Ільі і Залескіх працавала Любоў Шышко (Тураўцова). У Залескіх працавала і Антаніна Шамялёва. Валянціна Язерская (Крыніцына) працавала ў Малявіцкай школе, Аляксандра Дварцова – у Карпавічах, Ганна Дзем'янкава – у Чарвяках (Сакалоўка), Т. Далецкая – у Старынках, Ніна Чарнякова – у Судніках.

В. Язерская (1928 г. нар., з в. Гімбатаўка, што на Мсціслаўшчыне) расказала аб вучобе ў педвучылішчы. Падручнікаў нікому не выдавалі, бо іх не хапала; выкладчыкі прывучалі ўсіх навучэнцаў да бібліятэкі – туды штодня і хадзілі чытаць кніжкі. На ўроках навучэнцы мусілі пісаць канспекты і па іх рыхтаваліся да заняткаў. Трэцякурснікі жылі ў інтэрнаце, што знаходзіўся ў будынку вучылішча. Пры вучэльні існавала пачатковая школа, яна была ўласнай базай для практычнага навучання будучых настаўнікаў. Валянціна Давыдаўна працавала настаўніцай 44 гады ў Малявічах. Яе дачка Святлана пасля закан-

чэння Ільянскай школы паступіла ў педінстытут, працавала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў Ільі, а потым вучылася ў аспірантуры. Увесь час працавала ў Мінску ў Нацыянальным інстытуце адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Яна аўтар падручніка «Беларуская мова» для 7 класа, напісала некалькі метадычных дапаможнікаў, праграмаў па беларускай мове.

Хочацца выказаць думку, што паўсюль у краіне, і на Мсціслаўшчыне таксама, недастатковую ўвагу надаюць вывучэнню мінулага, што бачна кожнаму. Бо ж педтэхнікум – гэта сапраўдная святыня (як і сам старажытны Мсціслаў і яго ваколліцы), але ён у значнай ступені забыты. Публікацыі ў мясцовай і агульнаадукацыйнай прэсе аб ім бываюць рэдка, нават у сувязі з яго 90-годдзем іх пакуль не было. А калі і ўспаміналі, то ў асноўным у сувязі з асобай А. Куляшова. У мясцовым музеі матэрыялы аб педтэхнікуме ёсць, але недастаткова.

Між іншага, прывяду і такі факт. Некалі ў Мсціслаўскай жаночай гімназіі вучылася Марыя Рабчынская. Пазней яна паспяхова спявала ў Мінскім тэатры оперы і балета ў самым пачатку яго станаўлення. Яна памерла ад сухотаў і пахаваная ў Ялце, дзе лячылася. Што аб ёй хто ведае на Мсціслаўшчыне?

Студэнтка 3 курса Н. Есянкова (1939 г.)

Калі адбыўся апошні выпуск у вучэльні, дакладна невядома. З Мсціслаўскага гісторыка-археалагічнага музея па тэлефоне паведамлілі, што, можа, закрылі педвучылішча ў 1954 г., але і ў іх аб гэтым няма дакументальнага пацвярджэння. Загадчыца музея Людміла Кірыенка расказала, што яны рыхтуюць аб установе выстаўку.

А я лічу, што абавязкова трэба пачынаць пісаць кнігу пра Мсціслаўскі педтэхнікум.

Уладзімір КАЖАМЯКА,
м. Ілья Вілейскага раёна

І. Бялькевіч

мыя асобы. Сярод іх вучоны-археолог Сяргей Кабанаў (у 1929 г.), вучоны і паэт Іван Гоманаў (1930), пісьменніца Ганна Сапрык (1926), заслужаная настаўніца БССР Ірыда Васільева (1936) ды інш. Пазней вучэльню скончылі мовазнаўцы доктар педагагічных навук Леанід Падгайскі (1954) і акадэмік НАН Беларусі, доктар філалагічных навук Аляксандр Падлужны (1954). А ў 1941 г. установу скончыў Андрэй Шакура, удзельнік вайны, старшыня калгаса «XXI з'езд КПСС» на Мсціслаўшчыне,

Выпускнікі 1948 г., настаўніцы Залескай пачатковай школы Л. Шышко і А. Шамялёва з вучнямі

Выпускнікі 1948 г. У першым шэразе першая справа – В. Язерская

Незабыўная сустрэча ў Беластоку

Як вядома, Беласточчына з'яўляецца цэнтрам кампактнага пражывання беларусаў у Польшчы. Большасць з іх захавала сваю тоеснасць, мову і традыцыі, якія яны шануюць і зберагаюць. У наступным годзе адзначыць сваё 60-годдзе старэйшая і найбольш уплывовая беларуская грамадская арганізацыя – Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Польшчы. Аб яго шматграннай і цікавай дзейнасці «Краязнаўчая газета» пісала неаднойчы...

Сёння ж гаворка пойдзе аб сапраўды незабыўнай сустрэчы, якая адбылася 20 лістапада ў прадшколлі, ці, як па-нашаму, – дзіцячым садку № 14, што ў Беластоку. А завіталі ў госці да беларускіх дзетак старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп, старшыня таварыства «Беларусь – Польшча», вядомы беларускі пісьменнік Анатоль Бутэвіч і намеснік старшыні БФК Тадэуш Стружэцкі. Дарэчы, у бібліятэцы садка А. Бутэвіч знайшоў і сваю кніжку, што і было ім засведчана аўтографам і шчырымі пажаданнямі дзецям і іх выхавацелям.

А нагодай да гэтай сустрэчы ў садку стала нядаўна выдадзеная ў Беластоку Фундацыяй эканамістаў навакольнага асяроддзя і нагуральных рэсурсаў дзіцячай трохкніжкі Людмілы Стружэцкай «Ноч жука-светлячка». Выдатныя ілюстрацыі да кніжкі зрабіла вядомая беларуская мастачка Рыта Цімохава. Адметным з'яўляецца і тое, што кніжка выдадзеная на беларускай, польскай і рускай мовах пры дапамозе гранта Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Польшчы.

Але для пачатку некалькі словаў аб самім прадшколлі. Беларускія групы ў ім з'явіліся роўна 20 гадоў таму па ініцыятыве Міраслава Пякарскага. Менавіта тады дзве групы па 15 дзяцей распачалі актыўна вучыць беларускую мову. Гэты быў небывалы эксперымент, які стымуляваў актыўнае развіццё, а дакладней, аднаўленне беларускамоўнай адукацыі ў Польшчы. На сёння ў садку выходзіць каля 100 беларускіх дзетак. «Увесь час працуем над узбагачэннем

праграмы навучання. Усё ў ёй скіравана на тое, каб дзеці і бацькі адчувалі, што з'яўляюцца беларусамі», – гаворыць дырэктар прадшколлі Люцыя Німіровіч...

Гэта адразу адчула і наша дэлегацыя, адчыніўшы дзверы прадшколлі. «Дзень добры» і «шчыра вітаем» – хорам сустрэкалі нас прыгожыя дзеткі. Уся атмасфера ва ўтульным будынку – прыгожае

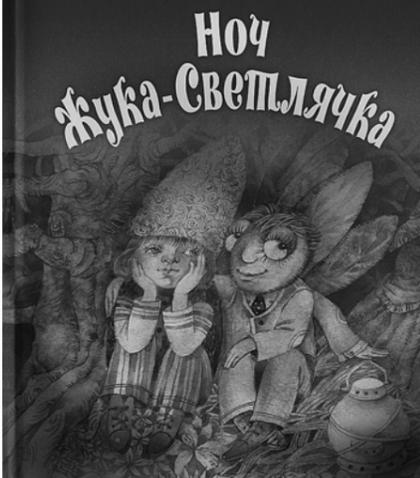

Янка Сычэўскі, Люцыя Німіровіч і Людміла Стружэцкая

афармленне на беларускай мове, дзіцячыя малюнкi, беларускія песні і кніжкі – пацвярджала адметнасць гэтай навучальнай установы. А невялікае канцэртнае выступленне дзіцячага інструментальнага ансамбля, які дзейнічае ў прадшколлі ўжо некалькі гадоў, проста ўсцешыла і ўзрадавала...

Пасля нашых шчырых апладызментаў дзеткі ўтульна расселіся ў зале, з цікавасцю пазіраючы на віноўніцу сустрэчы – аўтарку кніжкі. Пытанні да іх і адказы напоўнілі залу дзіцячай неспрэчнасцю. Трэба было бацьчыць, з якой цікавасцю слухалі дзеці прыгожую і добрую казку аб пастушку, які бег за сонцам, заблукаў і трапіў у госці да жукоў-светлячоў. І нас, дарослых, казка вярнула ў дзяцінства, калі мы таксама адкрывалі невядомы нам свет...

Людміла Стружэцкая

Творчасць нашых чытачоў

Алена Чайкоўская жыве на Слонімшчыне. Вёска яе мае цікавую назву – Шыганы. Жыццё пражыла тут.

Працавала швачкаю, а з часам захапілася паэзіяй. Мабыць, тут адыграла ролю, што цягам папярэдняга паўстагоддзя перачытала беларускую і рускую класіку. А ўлюбёным паэтам называе Максіма Багдановіча. І ўслаўляе аўтар сваіх землячоў – мужчынаў і жанчынаў, якія шчыруюць на зямлі, павялічваюць дабрабыт роднага краю. Яе вершы чытачы называюць гімнам роднаму слову і беларускаму краю. А сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі паэтка Ірына Войтка зазначае: «Алена Чайкоўская – не прафесійная паэтка. Яна не вывучала канонаў вершаскладання. Яна стварыла прыгожыя, вартасныя, моцныя па выразненні думкі і пачуцця творы, якія застануцца ў спадчыне і ўвельюцца ў нястомную жывую крыніцу беларускай паэзіі».

Апроч вершаў у зборніку змешчаныя раманы і песні, байкі, а таксама паэма «Дарогамі майго дзяцінства».

Перш, чым прапануем чытачам некалькі вершаў аўтара са Слонімшчыны – яшчэ колькі фактаў. Нарадзілася Алена Бірук у 1933 г., у 1951-м выйшла замуж за Паўла, хлопца з вялікай і слаўнай на ўвесь раён сям'і Чайкоўскіх. Пра яе журналіст Міхась Ралько ў 1979 г. выдаў кнігу «Чайкоўскія». У сям'і два сыны і дачка, падростаюць сем унукаў і пяць праўнукаў. Алена Іванаўна – падпісчык «Краязнаўчай газеты».

У. АДЗІМІР

Алена ЧАЙКОЎСКАЯ

Крыж ад сонца

У чалавека
Адвеку
Шлях няроўны,
Але ўсё роўна
Трэба ісці.
Наканавана
Крыж зламаны
Нясці.
Крыжавалі –
І падламалі.
Ад мукі
Апушчаны рукі.
Прывітасвалі
Пад крыж зламаны.
Каб пазбавіцца мукі –
Падымем рукі.
Запляшчам ў далонцы,
Што крыж той
Ад сонца.

Родная мова

Звініш, як срэбра ў крышталі,
Майго жыцця аснова.
Ты, непаўторная, маёй
Матулі роднай, мова.
Я па-сяброўску па жыцці
З табою крочу,
Ці радуся, ці маўчу,
Ці нават плачу.
Сваімі словамі ты мне
Душу сагрэла.
Гучала музыкай у раўчуку –
І песні пела.
Ты сакавітая на дзіва,
Ёсць чым нам ганарыцца.
Здаецца, смагу наталіш,
Каб табой упіцца.
Ты будзеш жыць сярод людзей,
Майго жыцця аснова.
Ты непаўторная мая.
Ты – сэрца майго мова!

Незакончаная нота

Тую песню, што матуля
Над калыскаю спявала,
Не дапела, не паспела,
На паўслове абарвала.
Песню пець працягваў вецер,
Раса ногі паласкала,
Цяпло сонейка дарыла,
Сляза тварык умывала.
Па жыцці са мною побач
Прыгажосць, цяпло, пяшчота.
Ды гучыць у маім сэрцы
Незакончаная нота.

Хутка бяжыць час. Вось і набліжаецца мінае 125-годдзе з дня нараджэння вучонага-педагога прафесара Фамы Бельскага. Ён быў першым загадчыкам кафедры педагогікі і псіхалогіі ў Магілёўскім педагагічным інстытуце (1935 – 1936). Займаў кіраўнічыя пасады і выкладаў у розных вышэйшых навучальных установах СССР. Раней Фама Антонавіч меў статус савецкага вучонага, а цяпер лічыцца беларускім, украінскім, расійскім і ўзбекскім вучоным. І ўсюды, дзе працаваў, ён пакінуў прыкметны след.

«Да Цімкавіч цягнуцца светлая ніць...»

Фама Бельскі – філолаг, вучоны ў галіне педагогікі і псіхалогіі, краязнаўца, музеолог, педагог-практык. Нарадзіўся ён 31 кастрычніка (па новым стылі – 14 лістапада) 1890 года ў мястэчку Цімкавічы былога Слуцкага павета (цяпер – Капыльскі раён). Яго дзед Сільвестр быў выпускніком літаратурнага факультэта Віленскага ўніверсітэта, вучыўся ў адзін час з Адамам Міцкевічам, Ігнатам Дамейкам і іншымі філаматамі ды філарэтамі. З сярэбраным медалём Ф. Бельскі скончыў Слуцкую гімназію (1909), Кіеўскі ўніверсітэт з дыпламам першай ступені (1913). З 1925 года – прафесар педагогічных навук.

Многае ў біяграфіі і творчай дзейнасці Ф. Бельскага пазначанае словамі «першы» ці «ўпершыню». Ён быў адным з першых прафесараў Данецкага інстытута народнай адукацыі і Магілёўскага педінстытута, па-

літаратурна адоранымі дзецьмі і студэнтамі. Гэта ён надрукаваў першы пераклад з французскай мовы будучага славутага паэта Украіны Міколы Зэрава, з якім разам вучыўся ў Кіеўскім універсітэце, а затым працаваў у Златапальскай гімназіі.

Фама Антонавіч быў вучоным з уласнай пазіцыяй. У 1932 годзе прафесар на вучоным савеце Херсонскага педінстытута выступіў з крытыкай метаду політэхнізацыі, і гэтак яго выступленне і пазіцыя былі расцэненыя як ідэалагічна нявытрыманая, варожыя. Фаму Антонавіча хацелі пазбавіць права выкладаць у ВНУ, рыхтаваліся дакументы на арышт. З гэтага часу і пачынаюцца ўцёкі, вандраванні вучонага па Савецкім Саюзе. Усе цяжкасці і нягоды з ім раздзяліла яго жонка, верная спадарожніца жыцця Кацярына Міхайлаўна. На жаль, Ф. Бельскі сталінскую ўладу не перажыў, да

Звесткі пра яго ўлучаныя ў шматлікія энцыклапедыі, яго творчая спадчына актыўна вывучаецца і даследуецца ва Украіне і ў Беларусі. Сёлета 125-годдзю з дня нараджэння вучонага былі прысвечаныя даклады на міжнародных навуковых канферэнцыях у Магілёве і Луганску.

Спадзяемся, што неўзабаве пабачыць свет зборнік «Фама Антонавіч Бельскі: біяграфічныя матэрыялы і артыкулы». Трэці раздзел гэтай кнігі складаюць паэтычныя прысвячэнні ў гонар выдатнага вучонага. Паэт Яўген Гучок, які нарадзіўся ў Слуцку, стварыў паэму-эсэ «Пакутнік-пілігрым». Неардынарнай асобе і лёсу вучонага прысвяцілі вершы Сяргей Панізьнік, Валер Стралко, Людміла Забалоцкая, Сяргей Чыгрын, Ала Петрушкевіч, Васіль Рагаўцоў, Алесь Гібок-Гібоўскі і інш.

З прыемнасцю прапаную ўвазе чытачоў «Краязнаўчай газеты» адно з прысвячэнняў.

Алесь БЕЛЬСКИ,
прафесар, лаўрэат
Літаратурнай прэміі
імя І. Мележа

Сяргей ЧЫГРЫН

Развітанне Фамы Бельскага з Беларуссю

Думны Кіеў замяла зіма,
І сярод людзей
так шмат чужых.
Дык вяртайся ў родны кут,
Фама, –
У Мінск, у Капыль да сваіх.
У Слуцк прыязджай –
вяртайся
Да гаючых нашых крыніц,
Дзе моваю ты захапляўся,
Над кніжскамі ўкленчвай ніц.
Вяртайся ж, Фама, дамоў –
Ад чужых ты стаміўся дарог,
І радзіма цябе стрэне зноў...
Чуеш: кліча бацькоўскі парог!
– Згодны, –
казаў гэтак Бельскі...
Ці, можа, мовіў не ён...
Ды ведаў: усім зараз кепска...
І сеў у цягнік на Херсон.

Фотаздымак Фамы Бельскага і яго жонкі Кацярыны на памяць яго бацьку (Луганск, 1929 г.)

чынальнікам музейнай справы і краязнаўчага руху на Луганшчыне, ініцыятарам стварэння першых навуковых таварыстваў на Данеччыне, школ для таленавітых дзяцей і інш. Вельмі шмат часу аддаваў працы з

апошніх дзён жыцця марыў вярнуцца ў родныя Цімкавічы. Не стала яго ў 1952 годзе.

Жыццю і дзейнасці Ф. Бельскага прысвечаная кніга «І прызванне, і лёс» (2012).

Загадка карціны Залескага

Ёсць адна карціна, якая вандруе з кнігі ў кнігу па гісторыі беларускай архітэктуры. І паўсюль яна падпісаная – «Бабруйская крэпасць на карціне Залескага». Даўно з калегамі прыглядаемся да карціны і приходзім да высновы, што нічога агульнага гэтая карціна не мае з Бабруйскай крэпасцю, хоць некаторыя аўтары ўжо там і касцёлы разглядзелі, і каралеўскі двор.

А высновы відавочныя з першага погляду на карціну. Бабруйская крэпасць мела земляную фартыфікацыю. Мураванымі былі толькі рэдзюіты (маленькае ўмацаванне ў выглядзе паўмесяца ўнутры галоўнага. – «КГ») крапасных палігонаў. На карціне ж яўна бачная бастыёная фартэцыя, верхкі, якой абмураваныя, маюць пояс байніцаў, зусім, як у Замосці (у часы Рэчы Паспалітай – ваяводства Рускае, цяпер у Польшчы, Люблінскае ваяводства), што пацвярджаецца тымі фрагментамі фартыфікацыі, якія ў горадзе захаваліся да нашага часу.

Крэпасць у Замосці не ўзводзілася нанова ў параўнанні з Бабруйскай крэпасцю, для стварэння яе былі рэканструяваныя новаітальянская фартыфікацыя горада канца XVI – пачатку XVII стст. і створаны новы пояс земляных равелінаў. Магчыма, пабудова крэпасці шляхам мадэрнізацыі і дазволіла захаваць сам горад з унікальнай рэнесанснай архітэктурай, у адрозненне ад Бабруйска ды Брэста.

І яшчэ цікавы момант. На карціне цудоўна праглядаецца дамінанта – гэта ратуша, што захавалася да нашага часу; існы сённы буды-

нак ратушы практычна аналагічны адлюстраванаму Марцінам Залескім. Ды і магутны будынак справа, хутчэй за ўсё, з'яўляецца корпусам знакамітай Замойскай акадэміі, што пацвярджаецца пры супастаўленні карціны і плана крэпасці і горада.

Так што, не ведаю, якім чынам у літаратуру закралася прыкрая памылка, проста, магчыма, кімсьці калісьці карціна была памылкова атрыбутаваная. Але памылка відавочная. Гэта не Бабруйская крэпасць, а менавіта Замосць, з вельмі вялікай ступенню верагоднасці.

Антон АСТАПОВІЧ

З плана Замосця

Ратуша ў Замосці

Веркі крэпасці

Карціна Марціна Залескага

Наш календар

Аўтар знакавых і заўважных твораў

Працы мастака-манументаліста Валерыя ЧАЙКІ добра вядомыя не толькі мінчанам ды гасцям сталіцы, многія яго творы «знайшлі прапіску» ў розных гарадах нашай краіны. Ён сябра Саюза мастакоў Беларусі, дацэнт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь за дасягненні ў галіне мастацтва і архітэктуры.

Нарадзіўся творца ў расійскім Таганрогу ў 1950 г. У 1976 г. скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, дзе вучыўся ў Гаўрылы Вашчанкі. З таго ж года ўдзельнічае ў рэспубліканскіх, нацыянальных і міжнародных мастацкіх выстаўках.

Працуе ў манументальна-дэкаратыўным і аздабленчым мастацтве, а таксама ў мастацкім праектаванні.

Для В. Чайкі манументальная творчасць – шлях мастацтва ў жыццё, пераўвасобленае з элітарнага ў штодзённае неабходнае. І канчатковы сэнс сваёй дзейнасці ён бачыць у сінтэзе творчасці з архітэктурай. Ягоня працы бралі ўдзел у конкурсах і трапілі на самыя важныя, знакавыя аб'екты. Тут варта назваць вырашанае інтэр'ераў станцыі Мінскага метрапалітэна «Інстытут культуры» (1979 – 1984), рэканструкцыю інтэр'ераў Акадэміі навук (1980), манументаль-

на-дэкаратыўную скульптуру з зварнога металу «Слава працы» на фасадзе Палаца культуры ў Слоніме (1983), інтэр'еры аэрапорта «Мінск-2». За аб'ёмна-прасторавыя кампазіцыі ў Палацы Рэспублікі творца ў 2005 г. уганараваны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. Для царквы Святога Духа ў Беластоку (Польшча) ён распрацаваў класічны вітраж 12 апосталаў і 12 святых з роспісам па шкле «Панікадзіла» (2009). У 2012 г. за цыкл мазаік капліцы ў гонар абраза «Знамяне Пресвятой Богородицы», што мае духоўнае і гістарычнае значэнне, В. Чайка і аўтарскі калектыў Мемарыяльнага комплексу, прысвечанага памяці ахвяраў Першай сусветнай вайны, узнагароджаны прэміяй «За духоўнае адраджэнне».

Падрыхтаваў
Уладзімір
ПУЧЫНСКІ

Традыцыі і сучаснасць

«Re1ikt»: пазнавальны саўнд новага настрою

«Re1ikt» – «Лекавыя травы», Мн., 2015, «Vigma»

Творчы шлях гурта «Re1ikt» для нашай краіны хоць і тыповы, але надзвычай паказальны. Яны пачыналі са спеваў на чужой мове (англійскай, рускай), але ўжо тады здолелі трапіць на слых адмыслоўцаў як перфекцыяністы гукавых гармоніяў. Музычны рэдактар «Еўрарадыё» Вячка Корань нават назваў іх колісь сярод двух сапраўдных фірмачоў айчынага гукзапісу, якія могуць дараўнацца да сусветных крытэрыяў. Мне, па шчырасці, падабаецца на нашым музычным рынку больш шырокі спектр гуртоў, але не пагадзіцца з Вячкам не выпадала.

Якая ж радасць была, калі ў 2011 годзе «Re1ikt» даспеў да паўнаватаснага беларускага канцэпту «Рэкі прабілі лёд», які меў надзвычай станоўчую прэсу і двойчы быў перавыдадзены рознымі лэйбламі («БМАgroup», «Vigma»). Потым быў паўнафарматны DVD «Крыгаход» на той жа фірме «Vigma», удзел у розных фольк- ды кінапраектах. І вось дайшло да другога беларускага поўнафарматніка (з агульных пяці). Пакуль іншыя «зоркі» наразаюць сціплыя накладкі камп'ютарных балванак, не верачы ў сябе, «Re1ikt» праланаваў чарговы альбом, тыражаваны метадам паўнаватаснага заводскага ліцця на адным з лепшых у СНД – Уральскім Электратэхнічным Заводзе. Адкуль такая ўпэўненасць у сабе? Як на мой погляд, новы рэліз на галаву вышэй за папярэдні. Пазнаёміўшыся з ім у інтэрнэце або па тэлефоне, кожны сапраўдны меламаман будзе шукаць сапраўдны калекцыйны дыск. Гэтак зрабіў і я, і многія мае сябры, бо тут ёсць што паслухаць, ёсць пра што пагаварыць, паспрацацца.

Наконт спрэчак, дык першая пра назву: няма памылкі ў назве «Лекавыя травы», але «Лекавыя зёлкі» былі б больш каларытнымі, бо й назва гэтай песні на лаціне гучыць «Herbas medicinales». Тым больш,

яны спяваюць у напоўненым эмоцыямі стартавым загалюўным творы:

*Сабірайма разам зёлкі ды карэнні –
Адмыкаем дзверы цёмных сутарэнняў.*

Потым слухач расплываецца ў атмасферным «Люцэрна», дзе стылістыка тэксту («Станеш ты возерам самых далёкіх краёў») пераконвае ў дачыненні сучасных адмыслоўцаў рыфмы да твора.

Што да заўвагаў, дык яшчэ здзіўна, што назвы пададзеныя не толькі на бе-

ларускай мове, але й... то на англійскай, то на лаціне, а то й па-беларуску лацінкай. Няўжо нельга было зрабіць пэўны выбар, як, скажам, надпісы ў метро?

Ну а спрэчкі ўвогуле пра канцэпцыю мастацкай аздабы альбома ў сеціве йдуць і без нас. Мне, напрыклад, не падабаецца схільнасць метал-фалькларыстаў абмяжоўваць фальклор старэчымі спевамі, а тут на вокладцы старая бабулька ў вышыванцы. Але гітарыст навагрудскага трэш-металевага гурта «MG» Герман Кулік акурат аздабай і захапіўся. Дарэчы, на вокладцы CD – сапраўдная беларуская траўніца Зоня Ігнатаўна Рудзько з вёскі Рэчань Любанскага раёна. Дый хто, як не старыя, захаваюць сакральны дух векавечных спеваў нашых продкаў?

«Збег абставінаў звёў мяне з бабуляй-траўніцай яшчэ два гады таму, – згадвае бубнар Аляксандр Дзямідзенка, лідар гурта. – Адразу ў памяць урэзала ся незвычайнае для сучаснікаў імя – Зоня. Вобраз гэтай жанчыны, падалося нам, вельмі пасуе да аздаблення дыска: сапраўдная траўніца, якая ўсё жыццё лекавалася зёлкамі і лекавала іншых. Калі мы з Андрэем Дубініным рабілі фотасесію для вокладкі, яна распавядала нам пра расліны, частавала духмянай гарбатай, а мы радаваліся, што зможам паказаць яе свету».

У падтрымку альбома гурт паабяцаў ажно тры кліпы, дык першы («Зрушаны свет») ужо імпэтна набірае новыя і новыя тысячы гледачоў на Youtube. Некаторых ён уражае экзотыкай незвычайных абставінаў нейкага ан'гара, іншых – дынамікай апэратарска-рэжысёрскіх задумак, а мяне дык найперш эмацыйнай глыбінёй музыкальнага ўвасаблення. Да таго ж, песня дэманструе творчы дыялог сучасных музыкаў з самімі «Beatles». Памятаеце «Here Comes The Sun» (песня Джорджа Харысана, 1969 г.)? Дык вось, «Сонца садзіцца, каб узняцца. / Ніколі ў сабе не сумнявайся: / Цемра адыйдзе, святло адрадіцца, / Сонца ўзыходзіць – не згубі свой шанц».

Што агулам да песеннага матэрыялу альбома, дык тут і фальклор («Хадзіла галота», «Чаго ты, лося?», «Дождж ідзець»), і сучаныя progressive-metal стылізацыі паводле класічнай паэзіі («Балотныя агні» Якуба Коласа, «Кабета інсекта» Яна Баршчэўскага), але з такога разна-

стайнага матэрыялу ўдалося скласці цэльную канцэпцыю, у якой чуюцца дух таленавітых гадаванцаў беларускага Палесса: «Калі мы пачулі песню «Хадзіла галота», адразу вырашылі зрабіць сваю версію, бо, мяркуючы, менавіта так гучала Палессе 100 гадоў таму». Ад сябе дадам, што вакал тут super high grade, ды яшчэ адценены трапным пульсам рытм-секцыі, а адсутнасць традыцыйных сольных запілаў у кампазіцыі таксама не сведчыць пра адсутнасць гітарнага драйву, бо гармонія тут – найлепшы аргумент. Шкада толькі, што на вокладцы не распісана падрабязна, хто займаўся аранжыроўкамі музычных вобразаў ды іхняй вербалізацыяй, таму ніколі мы не даведаемся пра аўтарства трэкаў «Яшчарка», «Зрушаны свет» ды загалюўнага. А тэкст тут яўна сучасны, хоць і філасофскі: «Над Чырвонай кнігай уся дарога, дзе доўга мы знікаем ад нараджэння». Дзеля чаго? Прыгадаю сваю выснову з уласнай кнігі «Rock on-line»: «Жыццё – не вынік, а кароткі перыяд выпрабавання вечнай душы на шляху з мінулага ў будучыню». Хто сфармуляваў выснову «Re1ikt», даведацца складана. Ну то не абмінем сучасны склад гурта: згаданы бубнар А. Дзямідзенка, гітарыст Віталь Макшун, басіст Зміцер Наркевіч і вакаліст гэтага «залатога» складу гурта Уладзь Казлоў.

Студыя, дзе запісваўся рэліз, таксама не хатняя канторка, а сур'ёзны еўразвязайскі брэнд – «Studio X» (Ольштын, PL). Калісьці ў Ольштыне запісваліся славуця польскі «Maanam», наш «Ulis». Многім гуртам дапяць да еўрапейскіх студыяў дапамагаў фестываль беларускага року «БАСовішча» ў Польшчы, а гурт «Re1ikt» скарый журы (атрымаў Grand Prix) яшчэ больш прэстыжнага й легендарнага фестывалю «Rockowisko Hajnówka». У выніку ім пашанцавала працаваць з саўндпрадзюсарам Марцінам Кілбашэўскім, які запісваў і такія вядомыя калектывы, як «Riverside», «Christ Agony», «Devilish Impressions».

Захаваўшы сваё фірмовае лірычна-атмасфернае гучанне, у новым альбоме «Re1ikt» дасягнуў выразна большага пазітыву й лёгкасці. Такое развіццё саўнду спадабаецца многім. Мне асабіста з ходу запомніліся хіты «Зрушаны свет», «Люцэрна», «Балотныя агні». У апошняй вялікі Якуб Колас з талентам «Re1ikt» упісаўся і ў ёмістыя формы progressive metal.

Жыццё працягваецца, таму адораныя талентам працягваюць самавыяўленне дзеля чысціні душы. Пераканаіцеся!

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Снежань

10 – Мікола Арочка (Мікалай Мікалаевіч; 1930, Слоні́мскі р-н – 2013), пісьменнік, літаратуразнаўца, крытык, перакладчык – 85 гадоў з дня нараджэння.

10 – Рушчыц Фердынанд (1870, Вало́жынскі р-н – 1936), жывапісец, графік, тэатральны дэкаратар і педагог, творчасць якога звязана з мастацкім жыццём Беларусі, Польшчы і Літвы, – 145 гадоў з дня нараджэння.

11 – Браслаўскае раённае аб'яднанне музеяў (Браслаў; 1995), навукова-даследчая ўстанова культуры, створаная на базе Браслаўскага краязнаўчага музея і Дома рамёстваў; у склад аб'яднання сёння ўваходзяць Браслаўскі гісторыка-краязнаўчы музей, Музей традыцыйнай культуры, Музей прыроды і этнаграфіі з экспазіцыяй камянёў і драўлянай скульптуры, аб'яднанне майстроў «Ля возера» – 20 гадоў з часу стварэння аб'яднання.

11 – Надзвычайная камісія па ліквідацыі непісьменнасці ў Беларусі (Мінск; дзейнічала з 11 снежня 1920 па 1930 г.), спецыяльная камісія пры Народным Камісарыяце асветы БССР – 95 гадоў з часу стварэння.

12 – Віленскае медыцынскае таварыства (Вільня; існавала ў 1805 – 1939 г.), навуковая грамадская арганізацыя – 210 гадоў з часу заснавання пры Віленскім універсітэце па ініцыятыве прафесараў медыцынскага факультэта.

12 – Дучыц Людміла Уладзіміраўна (1950, Мінск), вучоны-археалаг, гісторык, якая займаецца вывучэннем гісторыі паўночна-заходніх зямель Полацкага княства, пытаннямі зараджэння беларускага этнасу, этнапсіхалогія, – 65 гадоў з дня нараджэння.

12 – Лаўрыновіч Антон Тамаш (1750 – 1796), польскі байкапісец, які працаваў у Беларусі, – 265 гадоў з дня нараджэння.

12 – Папавіч Георгій Канстанцінавіч (1890, Расія – 1948), расійскі і беларускі габіст, педагог, дзейнасць якога мела вялікае значэнне для развіцця выканальніцтва на духавых інструментах у Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, узнагароджаны ордэ-

нам «Знак Пашаны» – 125 гадоў з дня нараджэння.

12 – Храмушын Генадзь Леанідавіч (1920, Расія – 2002), скрыпач, заслужаны артыст Беларусі (1968) – 95 гадоў з дня нараджэння.

13 – Кудрашова Клаўдзія Кузьмінічна (1925, Расія – 2012), беларуская і расійская артыстка оперы, народная артыстка Беларусі і СССР – 90 гадоў з дня нараджэння.

13 – Налівайка Людміла Дзмітрыеўна (1940, Гродна), мастак, мастацтвазнаўца, празаік, драматург – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Кандрацьеў Мікалай Іванавіч (1925, Расія – 2001), скульптар, графік, аўтар жанравых, дэкаратыўна-паркавых кампазіцыяў, станковых і манументальных твораў – 90 гадоў з дня нараджэння.

14 – Юркевіч Сяргей Пятровіч (1910, Азербайджан – 1985), расійскі і беларускі акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

15 – Плотнікаў Браніслаў Аляксандравіч (1940, Быхаў – 2005), мовазнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 75 гадоў з дня нараджэння.

16 – Сярдобаў Мікалай Мікалаевіч (1905, Расія – 1990), спявак, педагог, народны артыст Беларусі, заслужаны артыст Арменіі – 110 гадоў з дня нараджэння.

17 – Хейфіц Іосіф Яфімавіч (1905, Мінск – 1995), расійскі кінарэжысёр, сцэнарыст, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941, 1946), Герой Сацыялістычнай Працы (1975) – 110 гадоў з дня нараджэння.

18 – Галіноўская Ніна Васільеўна (1935, Шклоўскі р-н), паэтэса, якая піша для дзяцей, аўтар паэмаў, вершаў, казак, жартаў, сорага-ворак і інш. – 80 гадоў з дня нараджэння.

18 – Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі (Мінск; 1990), дзяржаўная ўстанова, заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь – 25 гадоў з часу стварэння.

У тэатры «Зьніч»

У апошні месяц старога года тэатр аднаго акцёра «Зьніч» чакае гледачоў на добрых спектаклях.

7 снежня для дзетак будзе ісці монаспектакль Сяргея Кавалёва паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд «**Маленькі анёлак**». Маленькія гледачы даведаюцца пра падарожжы анёлка-апекуна забытых жывёлаў, якога Бог спусціў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту. Выканаўца – Раіса Астразінава, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Вечарам **10 снежня** драматычны монаспектакль «**Пяночкі начлежнікі**» паводле твораў Змітрака Бядулі прадставіць Галіна Дзягілева. Яна распавядзе гледачам аб тым, што кожны чалавек у гэтым жыцці спявае сваю песню, якая мае адметны шлях...

Рэжысёр-пастаноўшчык – Таццяна Пацай.
14 снежня на сцэне будзе ісці драматычны монаспектакль «**Палескія рабінзаны**» паводле захапляльнай прыгодніцкай аповесці Янкі Маўра. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў, які раскажа юным гледачам, як два хлопцы неспадзявана правялі надзвычай цікавыя канікулы.

17 снежня маленькія гледачы змогуць убачыць лялечны монаспектакль па п'есе Лявона Мікіты «**Пра ката Сафрона і пёўніка Андрона**» ў выкананні Леаніда Сідарэвіча.

Спектаклі праходзяць у Зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча Культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 44

Уздойж: 4. Дно. 9. Журавы. 10. «Раёнка». 12. Жанчыны. 15. Нарыс. 17. Вусны. 18. Трумо. 19. Янка. 20. Блін. 23. Адзін. 24. Кошык. 26. Ам'як. 30. Заметка. 32. Бабуля. 34. Восень. 35. Эфа.

Упэрак: 1. Ажынік. 2. Пах. 3. Жыжа. 5. Начос. 6. Грыб. 7. Мёд. 8. Як. 11. Аскома. 13. Крышнаізм. 14. Дурнічкі. 16. Сахарын. 18. Трыбуна. 21. Ажарэб. 22. Аскольд. 25. Шлейф. 27. Дзяк. 28. Лава. 29. Мус. 31. Аск. 33. Ар.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НИКІФАРАЎСКИ ЛЕТАПИС – помнік беларуска-літоўскага летапісання апошняй чвэрці XV ст., спіс 2-й рэдакцыі Беларуска-літоўскага летапісу 1446 г. Перадае яго тэкст хоць і няпоўна (без пачатку і канца, з пропусамі ў сярэдзіне), але больш дакладна, чым іншыя спісы. Закончваецца апісаннем падзеяў у Вялікім Княстве Літоўскім пасля смерці Вітаўта. «Пахвала Вітаўту» і «Летапісец вялікіх князёў літоўскіх» з «Аповесцю пра Падолле» ў гэтым спісе не зберагліся. Грунтуецца на скарачаным агульнарускім летапісе, у якім сцісла выкладаецца гісторыя Кіеўскай і Маскоўскай Русі, Вялікага Княства Літоўскага (канец XIV – 1-я трэць XV ст.).

У Нікіфараўскім летапісе змешчаны кароткія пагадовыя запісы, апавяданні пра значныя гістарычныя падзеі (паход Батыя на Русь, Неўская бітва 1240 г. і інш.).

Упершыню апублікаваны ў 1898 г. Сяргеем Белакуравым. У 1903 г. апісаў Вячаслаў Сразнеўскі; больш падрабязна апісаны ў 1963 г. аўтарамі «Описания Рукописного отдела Библиотеки Академии наук». Перавыдадзены Міколам Улашчыкам у Поўным зборы рускіх летапісаў (т. 35, 1980). Зберагаецца ў бібліятэ-

цы Расійскай акадэміі навук у Санкт-Пецярбургу.

НИКІФАРОВСКИ МІКАЛАЙ ЯКАЎЛЕВІЧ [05(17). 05.1845, в. Вымна Віцебскага р-на – 28.05 (10.06). 1910] – беларускі этнограф і фалькларыст. Правадзейны член Таварыства

М. Нікіфараўскі

аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі Маскоўскага ўніверсітэта (з 1890), Рускага геаграфічнага таварыства (з 1897).

Скончыў Віцебскую духоўную семінарыю (1867). Працаваў настаўнікам народных вучылішчаў і гімназіі ў Віцебску і Віцебскай губ., у Свіслацкай і Маладзечанскай семінарыях.

З 1860-х гг. вывучаў побыт і культуру Беларусі. Больш за 20 гадоў быў карэспандэнтам П. Шэйна, з 1890-х гг. выступаў з самастойнымі працамі. Апублікаваў блізу 20 даследаванняў па этнаграфіі, фальклору і гісторыі Віцебшчыны. Яны – каштоўная крыніца для вывучэння матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў, іх вуснапаветчнай творчасці. Грамадскаму побыту і сацыяльна-эканамічнаму становішчу розных слаёў і групаў сельскага насельніцтва Віцебшчыны прысвяціў серыю публікацыяў у часопісе «Этнографическое обозрение» пад агульнай назвай «Нарысы Віцебскай Беларусі» (ч. 1 – 8, 1892 – 1899): «Старцы», «Дудар і музыка», «Пасобнікі жыхара», «Падданыя пасобнікі», «Пітучыя і прапойцы», «Гульні і гуляючыя», «Бабы, або жонкі», «Збягі, прочкі, вонкі, ухадалы». Пытанні грамадскага побыту насельніцтва закранаў у працы «Старонкі з нядаўняй старыны горада Віцебска» (1899).

Аўтар першай спецыяльнай працы па матэрыяльнай культуры і вытворчай дзейнасці сельскага насельніцтва «Нарысы прастанароднага жыцця-быцця ў Віцебскай Беларусі і апісанне прадметаў ужытку (Этнаграфічныя звесткі)» (1895). У 1-м раздзеле кнігі

«Ежа, едзіва, паядуха, прорва, жратва, момна» даў грунтоўную характарыстыку харчавання і класіфікацыю страваў, іх прыгатаванне (112 страваў), гатункаў хлеба (грававы, пушны, паловы, бульбяны, з раслінаў); паказаў змены ў народнай кулінарыі ў перыяд капіталізму. 2-і раздзел прысвечаны разгляду адзення і абутку, іх асобных частак, крою, матэрыялаў, спосабаў нашэння ўпрыгожанняў і інш. Апісаў працоўныя працэсы ад апрацоўкі лёну да пашыву адзення. У 3-м раздзеле даў грунтоўнае апісанне сельскіх пасяленняў, сядзібаў, жылля і гаспадарчых пабудоваў, іх будаўніцтва і прызначэння, інтэр'ераў жылых памяшканняў, жыццёвых працэсаў і побытавых абставінаў. У апошнім раздзеле даў характарыстыку земляробства, промыслаў і рамёстваў, прыладаў працы, прадметаў хатняга ўжытку і інш.

Сярод фальклорных працаў: зборнікі «Беларускія песні-частушкі» (1911, 2 356 частушак), «Простанародныя загадкі» (1898), «Напаўпрыказкі і напаўпрымаўкі, якія ўжываюцца ў Віцебскай Беларусі» (1910 – 1913), «Напаўпрыказкі – напаўпрыслаўкі» (1928). Вераванням, забабонам, абрадам, паданням прысвечаныя капітальныя працы М. Нікіфараўскага. «Простанародныя прыкметы і павер'і, прымхлівыя абрады і звычаі, легендарныя паданні пра асобы і мясціны» (1897, 2 307 запісаў), «Нячысцікі: Збор прастанародных у Віцебскай Беларусі паданняў пра нячыстую сілу» (1907).